

MEZEI ANDRÁS: MÁJUS ÖRÖKKÉ

Az utat és hangot kereső *Torlóddó idő* (1961.), majd az egyéni hangú, rokonszenves, művészileg egyre igényesebb és meditatívra hajlamos, igazi költőről árulkodó *Mulandóság sebei* (1963.) és *Legendák születésben* (1966.) után immár negyedik kötetével jelentkezik Mezei András, aki a negyven felé közeledve is megőrizte fiatalságát, hiszen — amint ezt a kötet címadó, ars poeticanak is tekinthető versében igen szépen megfogalmazza — most is és mindig az örökös tavasz izzó hevületével szeretne élni és dolgozni:

*Nincs jogom nem fogadni
mellet a sújtó szépet,
amit a május adhat,
amit ember megélhet*

*Te éltesz tavasz, bőség!
Nem ölsz és mégis támadsz,
gyönyörű ösztönünk te,
fogalmazd meg a választ!*

(Május örökké)

A gyűjtemény darabjai öt ciklusra tagolódnak. A címadó ciklus versei általában a múltból szólnak, nemegyszer a múltnak csak egy olyan töredékéről, egy-egy olyan momentumáról, amely a kívülálló számára nem jelent túlságosan sokat. Ám e költemények értékét és hitelességét éppen az adja, hogy a költő számunkra is felfedezi és élővé varázsolja a saját „világában” oly sokat jelentő prolinegyed épületeit, bérkaszárnnyait, barátait... Emlékezetes költeményekben idézi fel a tragikusan elpusztult muzsikusa-apa alakját, akihez szinte hozzánőtt a „megfoghatatlanról” is beszélni tudó hegedűje, akire évtizedek távlatából is szinte gyermeki csodálattal tekint, akit nem enged befekettíteni, akinek muzsikája most is a fülében cseng (*Ott áll, Vázlat apámról*).

Az olyan költő számára mint Mezei, a belső vívódás, az önemésztés és a lelki küzdelem soha nem szűnhet meg, hiszen ezzel életének és költészetének éltető eleme és értelme szűnnék meg. Ugyanakkor azonban ismerve hányatott — bár ez a jelző itt és most eléggé enyhének tűnik — gyermek- és ifjúkorát, nem csodálkozhatunk azon, hogy a költő annyi viszontagság és bolyongás után viszonylagos nyugalomra vágyik, legalább arra, hogy hazájában legyen a háza: „Itt harminchatszor ért a tél — / itt legyenek boldog immár. Legyen még

harminchat nyaram, / békesség lábaidnál. (*Második fohász*)

Feltétlenül ki kell még emelnünk ebből a ciklusból a *Bartók* c. miniatűr remekművet, a bartóki életmű hihetetlenül tömör és magas művészi szintű költői summázatát. Minden mondat, minden szó telitalálat ebben a tizenkét soros versben, amelynek szépségeire méltán hívta fel a figyelmet Kristó Nagy István a *Napjaink* januári számában közzétett elemzésében.

A *Hogy kimondássék... c.* ciklusnak igen sok versét feltehetően a költő afrikai útja ihlette. Persze nemcsak Afrikáról van itt szó, hanem — néven nevezés nélkül — Vietnamból is, de általában az egész szenvedő emberiségről. Nyoma sincs itt a megszokott útiélményeknek, a mesés tájak és a csodálatos műemlékek háttérbe szorulnak a borzalmas nyomor megrendítő látványa mögött. E nyomor láttán a költő alapérzése a részvéttel elegy szépen- és félelemérzés, amelynek megdőbentő szavakba foglalását olvashatjuk az *Afrika* c. versben:

*Dobnám az alamizsnát
de megragadja a kezem
a civilizált félelem
saját arcomat szégyellem*

„Utálom már az ígéket” — mondja Mezei —, mert látnia kell és látja is, hogy itt a pusztá részvét és a szánakozó szavak éppúgy nem segítenek, mint az alamizsna.

A következő két ciklus — *Pentaton*, *Aszinkron* — verseinek legfőbb jellemzői az aforizmaszerűség és a szatirikus hangvétel. A szerző szatirikus vénájának termékei az olyan jellemző kis darabok, mint az *Isteni politika*, a *Ledőlts* *Ja*, vagy a *Karikatúrák* arról, aki „játszokban hált, s most reprezentál”, a minden áron „újítóról”, aki a kocsit fogja be a lovak elé s a konformistáról, aki: „... abból él: / húzza az irányvonalat, / mint aki szépen beharangoz, / de azért kint marad.” (*Aszinkron*)

Ám a játékos forma legtöbbször komoly mondanivalót rejt, s a költő nem jókedvében írta ezeket a kis verseket, amelyeknek humora olykor csak keserűség, de néha kifejezetten keserű. E költemények inkább annak a csüggedt és elkeseredett hangulatnak a termékei, amelyből a költőt csak az a valós-

nak bizonyuló hír tudná végleg kihúzni, hogy „a világ mégis jó”.

Mezei mindig kerüli a nagy szavakat, a meghökkentésre törekvést. Pedig szenvedélyes költő, ám szenvedélyessége nem pátosszal, hanem legtöbbször halkszavúsággal párosul, s éppen ebben rejlik legsikerültebb verseinek varázsa, mert — úgy látszik — ő első sorban így tudja „megfogni” az olvasót. Hiszünk neki, mert érezzük, hogy költeményei olyan élményekből táplálkoznak, amelyekért alkotójuk keservesen megszenvedett és megfizetett. Ezt érezzük a kötet utolsó ciklusának — *Arcél* — olvasása közben is, akár a múlt, a gyermekkor emlékeinek felidézéséről, akár a jelenkor komoly társadalmi problémáiról, akár önmagáról, gyötrelmes vívódásairól vall a költő. Mert Mezei állandóan figyelemmel kíséri a körülötte lejátszódó eseményeket, őszintén aggódik hazájáért és az emberiségért, mindez tükröződik is költeszetében, de soha nem direkt módon politizáló versekben. Az *Arcél* c. zsolttár-ciklus egyrészt kiegészíti, teljesebbé teszi a *Május örökké ars poeticáját*, más-

részt summázza az új kötet lényegi mondanivalóját: a Bizonyosságok útja járhatatlan, de bonyolult, ellentmondásokkal terhes világunkban a „nyughatatlanság”, a pusztá tagadás éppen úgy nem hozhat megoldást, mint a pillanatnyi állásfoglalás, mert a múlt valódi vagy vélt igazságait mindig a jellel kell szembesíteni. Ezért zengi a zsolttár az „újrakezdő” dicséretét.

A *Május örökké* tematikailag változatos, művészileg igényes, a szerző kísérletező kedvéről valló s újabb meditatióiról tudósító kötet. Természetesen találhatunk benne kevésbé kidolgozott, gyengébben sikerült verseket is. Hogy mégis jelentős eseménynek és kiemelkedően értékesnek tartjuk e gyűjteményt, annak két oka is van: egyfelől új vonásokkal gazdagít egy rokonszenves költői önarcképet, másrészt tartalmaz néhány olyan remekművet, amelyek joggal követelnek helyet maguknak a mai magyar líra — egyelőre csak képzeletbeli — kincsesházában. (*Magvető Könyvkiadó 1968.*)

BENKŐ AKOS

ÁGH ISTVÁN: RÉZERDŐ

Ágh István második kötete, a *Rézerdő*, végleges, elszánt leszámolás az ifjúsággal. Az irodalomban gyakori jelenség, hogy írók és költők első műveikben „kiírják” magukból gyermek és ifjúkoruk színes élményeit. Íróilag legtöbbször zsenge művek ezek, mégis megtagadhatatlanok, mert a lépcsőt jelentik későbbi önmagukhoz. Ám csak a legtehetségesebbek tudják ezt a korszakot kellő kritikai megvilágításba helyezni, s így kerülni el az értelmeskedést, s ami még fontosabb — felnőtt író voltukat helyettesíteni be a gyermeki tájba; így kontrollálva az oly gyakran megszépítő messzeséget.

Ilyen markáns és cseppet sem meghatott képek sorát vetíti elénk Ágh István a *Rézerdő*-ben. „Szerencséd fiam, hogy öreg / anyádnak szólítottál.” — hangzik a jól ismert meseformula, s megnyílik az út, az áthághatatlanak tűnő torlaszok semmivé lesznek, a titkok föltáruznak s megmutatják igazi lényegüket. Fordított varázslat ez, bár mindenképpen indokolt. A ma is alig harmincéves költőhöz nem jönnek el hazudni az álmok.

*ahol keresztté lett kezem,
csákány a lábam, el ne szálljak,*

— írja az *Elvesző lépted után* című

versben, s az idézett helyszín: az ifjúság. Persze nem arról van szó, hogy Ágh István semmi szépre nem emlékezve, minden sugarat letagadna a gyermekkor ragyogásából. Igazi költőhöz illően képeket sorakoztat az olvasó elé, s ezek a képek nem szűkölködnek szépségeikben. „*Ha krétám lenne fölírnam nevem falaitokra: Itt járt éjszaka emléketek... ő billegett a kék gyermekcipőben... mákszem a piros minisztránsruhában... tenyere színültig világ bársonyával... orrában érez levágott réteket... fülében a tücsökzenéből felszökő sóhaj, amikor szüzessége elveszett.*” S még tovább is idézhetnénk a sorokat, ha erre elég helyünk lenne; ám lényegesebb kérdés, hogy ennyi szép kép ellenére, miért hát e szinte megszállott ellenkezés a látszólag oly rövidke múlttal?

A felelet, úgy hiszem, abban rejlik, hogy Ágh István, ha érzelmesnek nem mondható is, annál fogékonyabb az igazi megrendülésre. Fordulópont kötetében az *Ember a kővön* című vers, amelyben Sarkadi Imre halálát írja meg. A korához képest fiatalnak látszó, kamaszarcú egyetemista teljes életére szólóan itta be a látványt azon a hideg tavaszi hajnalon, s akkori gondolatait később még súlyosabb tépelődések vál-